

**ВІДГУК**  
**офіційного опонента, доктора економічних наук,**  
**професора Анісімової Ольги Миколаївни**  
на дисертаційну роботу  
**Малюти Людмили Ярославівни**  
на тему: «Інституційні детермінанти організаційного забезпечення  
економічної безпеки підприємств в контексті їх  
інноваційно-технологічного розвитку»,  
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук  
за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами  
(за видами економічної діяльності)

Вивчення дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, автореферату та наукових праць Малюти Людмили Ярославівни, опублікованих за темою дисертації, дає змогу зробити наступні висновки щодо проведеного дослідження.

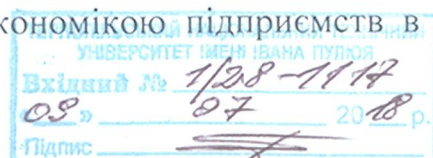
**1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами**

Активізація інституційних реформ в сучасному українському суспільстві вимагає формування нового світогляду та бачення щодо вирішення окремих актуальних проблем сьогодення, в числі яких можна виділити й питання формування достатнього рівня економічної безпеки держави, регіону, окремих суб'єктів господарювання.

Еволюція наукової думки щодо економічної безпеки, підходів та критеріїв її забезпечення, формування ефективної її системи управління підтвердила необхідність комплексного, системного підходу до забезпечення економічної безпеки підприємства, і є актуальною не лише для розвитку та стабільного функціонування підприємств, а й теорії та практики у сфері економіки підприємства, забезпечення збалансованого розвитку економіки країни в цілому.

Слід звернути увагу та те, що розробленню теоретико-концептуальних, методологічних положень та практичних рекомендацій щодо управління власне інноваційно-ресурсною компонентою економічної безпеки підприємства приділено недостатньо уваги. Як наслідок, виникло ряд проблематичних питань як теоретичного, так і практичного характеру стосовно використання інструментарію управління основними ресурсозабезпечуючими складовими в контексті зміцнення економічної безпеки вітчизняних підприємств в умовах інституційних трансформацій суспільства.

Актуальність тематики дисертаційної роботи посилюється тим, що вона виконується в межах науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя у межах таких науково-дослідних тем: “Інноваційні підходи в управлінні економікою підприємств в сучасних



умовах” (державний реєстраційний номер № ДР 0111U002591); “Удосконалення управління навчально-науково-виробничими системами в умовах суспільних та інституційних трансформацій” (державний реєстраційний номер № ДР 0211U002590); “Інноваційні, безпекові та ресурсні засади удосконалення управління підприємствами в умовах економічних реформ виробничої та соціогуманітарної сфер” (державний реєстраційний номер № ДР 0117U004676).

Вище викладене дає підстави констатувати, що тема дисертаційної роботи Малюти Л.Я. актуальна та має науково-теоретичну і практичну цінність.

## **2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Вивчення дисертації дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в дисертаційній роботі Малюти Л. Я., є теоретично обґрунтованими і достовірними, оскільки підтверджуються значним обсягом опрацьованих фактичних даних та економічними показниками діяльності підприємств в контексті обґрунтованих ресурсозабезпечуючих складових їх економічної безпеки, узгоджуються з теоретичними положеннями, отримані з використанням загальнонаукових та економічних методів досліджень.

Обґрунтованість і достовірність науково-прикладних результатів дисертаційного дослідження зумовлена використанням автором напрацювань вітчизняної та міжнародної науки, даних первинного обліку та звітності досліджуваних підприємств машинобудівної галузі, матеріалів офіційної статистичної звітності та монографій, інформації всесвітньої інформаційної мережі Internet, праць відомих вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі фундаментальних досліджень щодо організаційного забезпечення та управління економічною безпекою підприємств.

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дозволяє констатувати глибину розроблення автором досліджуваної проблеми, новизну її наукового доробку. Мету дослідження досягнуто, а завдання роботи виконані у повному обсязі. Дисертація має логічну структурну побудову, а її зміст повною мірою розкриває тему наукового дослідження:

- у першому розділі дисертації «Теоретичні засади економічної безпеки та ключові детермінанти її організаційного забезпечення в контексті розвитку вітчизняних підприємств» (с. 52-126) розкрито питання систематизації та концептуалізації теорії економічної безпеки, уточнено понятійно-категоріальний апарат стосовно ключових дефініцій дослідження: «економічна безпека підприємства», «забезпечення економічної безпеки підприємства», «система економічної безпеки підприємства», «інституції», «інституційні детермінанти»; представлено характеристику основних наукових підходів та принципів економічної безпеки, розкрито інституційні засади її організації та забезпечення; розглянуто питання виокремлення ключових підсистем економічної безпеки

підприємства та подано основні їх функціональні характеристики у контексті формування системи її забезпечення;

- у другому розділі – «Методологія формування системи економічної безпеки підприємства та середовища її забезпечення» (с. 127-202) запропоновано методологічний інструментарій дослідження середовища економічної безпеки підприємства та обґрунтовано комплексну систему її забезпечення; представлено характеристику чинників впливу середовища на стан економічної безпеки підприємства, проведено ідентифікацію можливих ризиків, небезпек та загроз (акцентовано увагу на рейдерстві як потенційній небезпеці для ведення бізнесу в сучасних умовах); здійснено обґрунтування основних етапів формування ефективної системи економічної безпеки підприємства та розроблено науково-методичні рекомендації щодо оцінювання її рівня за основними складовими.

- у третьому розділі – «Сучасний стан та тенденції розвитку підприємств машинобудування в контексті дослідження ключових ресурсозабезпечуючих чинників економічної безпеки» (с. 203-280) проаналізовано стан та тенденції розвитку машинобудівних підприємств за основними складовими економічної безпеки: фінансово-економічною, техніко-технологічною та інтелектуально-кадровою, розкрито питання ресурсу інновацій як компоненти її забезпечення в сучасному інституційному середовищі; проведено аналітичну й методичну оцінку впливу зовнішніх та внутрішніх чинників середовища на рівень економічної безпеки машинобудівного підприємства; на прикладі досліджуваних підприємств визначено рівень їх економічної безпеки за усередненим (агрегованим) індикатором розвитку, а також, за даними експертного опитування, представлено пріоритетність складових економічної безпеки підприємств, на базі яких доцільно визначати інтегральний її показник;

- у четвертому розділі – «Формування системи та механізму організаційного забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств» (с. 281-351) висвітлено науково-методичні та методологічні основи побудови ефективної системи економічної безпеки та обґрунтовано структурно-компонентну її модель; розглянуто основні етапи та принципи формування організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки підприємства; запропоновано організаційні заходи із упровадження системи моніторингу середовища забезпечення системи економічної безпеки, сформовано методичний інструментарій його реалізації, на прикладі досліджуваних підприємств Подільського регіону, здійснено оцінювання рівня економічної безпеки за основними ресурсозабезпечуючими складовими та інтегральним її показником, обґрунтовано напрями її посилення в розрізі визначених функціональних підсистем;

у п'ятому розділі – «Інституційні механізми та формування інноваційної платформи забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств» (с. 352-425) розглянуто особливості формування інноваційної політики та використання інноваційного потенціалу як чинника безпечності функціонування підприємства в сучасному середовищі; запропоновано напрями розвитку

інноваційної компоненти та механізм її інфраструктурного забезпечення й підтримки; обґрунтовано в системі інституційного середовища акцентувати увагу на посиленні уваги до антикорупційної складової забезпечення економічної безпеки підприємства у логічному взаємозв'язку економічних взаємовідносин трьох рівнів: «державо-громадськість-підприємництво».

Робота виконана з використанням достатнього переліку загальнонаукових та спеціальних економічних методів дослідження: історичного, діалектичного та гносеологічного аналізу; наукової абстракції; аналізу і синтезу; системного аналізу та системного підходу; монографічного обстеження та узагальнення; формалізації та систематизації; економіко-статистичного, фінансового й порівняльного аналізу; графічний; анкетування та експертного опитування; структурний, функціональний, адаптивний та інтеграційний підходи; абстрактно-логічний метод.

Дисертація має послідовну та виважену структурну будову і за своєю архітектонікою є комплексним та завершеним науковим дослідженням.

Опубліковані статті та зміст автореферату в повному обсязі відображають основні положення дисертації, її наукову новизну та актуальність.

Усе вищевказане дозволяє стверджувати, що отримані наукові положення, висновки й рекомендації, підтверджені результатами комплексного аналізу наукової літератури, оригінальних першоджерел, розробок вітчизняних і закордонних вчених з питань забезпечення економічної безпеки у контексті їх інноваційно-технологічного розвитку.

Важливо зазначити, що сформоване дослідження вказує на достатньо високий як теоретичний, так і практичний рівень роботи та достовірність й обґрунтованість отриманих автором результатів.

### **3. Основні наукові результати, що одержані автором, та їх новизна**

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та вирішенні важливої наукової проблеми формування інституційних детермінант організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств у контексті їх інноваційно-технологічного розвитку. Зокрема, автором вперше обґрунтовано та розроблено доцільність використання структурно-компонентної моделі забезпечення системи економічної безпеки машинобудівних підприємств, використання якої дозволить підприємствам локалізувати фактори негативного впливу із мінімально можливими втратами, а високий ступінь її гнучкості дасть змогу органічно поєднати елементи моделі із функціонуючими підсистемами економічної безпеки конкретного підприємства; виокремлено антикорупційну складову як ключову детермінанту інституційного забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, а також здійснено теоретико-методологічне обґрунтування її місця та значення в інституційному середовищі функціонування вітчизняних машинобудівних підприємств; представлено

теоретико-концептуальні положення та об'єктивну необхідність формування індустріальних парків у якості інноваційних платформ, у межах яких учасники зможуть здійснювати ефективну господарську діяльність, розробляти та впроваджувати ключові інноваційні рішення, що дозволить значно підвищити рівень їх економічної безпеки.

У процесі проведеного дослідження автор удосконалила методологічний інструментарій дослідження даної проблематики, засади формування комплексної системи забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств; науково-методичне забезпечення процесу визначення рівня економічної безпеки підприємств шляхом розроблення покрокового сценарію реалізації окремих етапів, дій та розрахунків, спрямованих на ефективне оцінювання стану економічної безпеки у розрізі її ключових складових; організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на засадах адаптивного підходу, може модифікуватися та змінюватись залежно від впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ, а також відповідно до стратегічних цілей діяльності підприємства; науково-методологічні та методичні підходи до формування ресурсозабезпечуючих складових системи економічної безпеки підприємства, процес моніторингу середовища її забезпечення, який орієнтовано на оцінювання впливу ключових екзогенних та ендогенних складових, що, на відміну від відомих, дозволить більш ефективно визначати найважливіші фактори впливу, здійснювати комплексне оцінювання діяльності основних контрагентів та поєднувати зовнішні можливості із обсягами внутрішнього ресурсного забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємства.

За результатами проведеного дослідження набули подальшого розвитку: категоріальний апарат управління економічною безпекою підприємства в контексті його уточнення, зокрема запропоновано авторське визначення понять: «економічна безпека підприємства», «забезпечення економічної безпеки підприємства», «система забезпечення економічної безпеки підприємства», сутнісне наповнення яких спрямовано на доповнення термінології за тематикою економічної безпеки і дозволить більш точно формулювати завдання безпекоорієнтованих процесів вітчизняних підприємств, а також дасть змогу значно підвищити ефективність функціонування системи економічної безпеки; визначення понять, пов'язаних із системою інституційних детермінант забезпечення економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях, а також процесом формування інституційного розвитку суб'єктів господарювання; класифікація складових економічної безпеки та науково-методологічних підходів стосовно її забезпечення, особливості якої полягають у виокремленні трьох основних напрямів дослідження системи економічної безпеки: за місцем економічної безпеки як структурної одиниці; за характеристикою змісту даного поняття як окремого об'єкту дослідження; за змістом процесу формування системи економічної безпеки, узагальнення яких дозволяє розмежувати об'єкт та результат управління; систематизація чинників внутрішніх і зовнішніх загроз діяльності машинобудівних підприємств, а також встановлення та

обґрунтування питомої ваги складових економічної безпеки підприємств, що впливають на прийняття ефективних управлінських рішень, а також класифікація принципів забезпечення економічної безпеки, результатом застосування якої є організація максимально ефективної роботи промислових підприємств щодо інформаційно-аналітичного, наукового, нормативно-правового та ресурсного забезпечення загальної її системи; теоретичні аспекти створення інноваційної платформи для забезпечення системи економічної безпеки промислових підприємств шляхом розвитку їх інноваційного потенціалу.

Розроблені в науковій роботі результати становлять методологічну та методичну бази формування ефективної системи економічної безпеки машинобудівних підприємств з виділенням провідної ролі ресурсозабезпечуючих її підсистем та інституційних детермінант забезпечення її організації.

Достовірність та об'єктивність результатів і пропозицій підтверджується логічною завершеністю виконаної дисертації, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях.

#### **4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження**

Теоретичне значення одержаних результатів роботи полягає у формуванні концептуальних основ, розвитку і поглибленні теоретико-методологічних і науково-методичних підходів щодо формування інституційних детермінант організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств у контексті їх інноваційно-технологічного розвитку.

Практичне значення одержаних здобувачем результатів полягає у впровадженні обґрунтованих у дисертації науково-практичних рекомендацій та розробок у діяльність машинобудівних підприємств України, що підтверджується відповідними довідками. Зокрема пропозиції щодо комплексної системи забезпечення економічної безпеки, яка сформована із врахуванням впливу існуючих прямих та непрямих загроз інституційного середовища та поетапний алгоритм оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, прийняті до впровадження ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» (довідка №16/1 від 16.02.2018 р.); результати проведеного експертного оцінювання на основі колективного методу оцінок «Дельфі» та система моніторингу середовища забезпечення економічної безпеки, розроблена з врахуванням ключових її екзогенних та ендогенних складових, використані ПАТ «Тернопільський радіозавод «Оріон» (довідка №444/175 від 28.02.2018 р.); рекомендації щодо інформаційно-аналітичного забезпечення у процесі формування системи моніторингу середовища економічної безпеки та запропонований механізм дослідження стану економічної безпеки, сформований на основі комплексної системи аудиту основних її підсистем забезпечення з акцентуванням уваги на інформаційній складовій розглянуті та прийняті до впровадження ТОВ «СЕ

Борднетце-Україна» (довідка №576 від 05.03.2018 р.); представлена структурно-компонентна модель формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки та організаційно-методичний підхід, розроблений із позицій впливу витратності факторів середовища на вибір пріоритетної стратегії розвитку, впроваджено у практичну діяльність ДП «Новатор» (довідка №413 від 19.03.2018 р.); запропонований організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства та представлений алгоритм його реалізації, а також пропозиції стосовно створення служби економічної безпеки на підприємстві розглянуті та прийняті до впровадження ДП «Красилівський агрегатний завод» (довідка №72-10/294 від 22.03.2018 р.).

Окремі пропозиції та результати наукового дослідження передано до впровадження Тернопільській обласній державній адміністрації та районним держадміністраціям, зокрема: пропозиції, розроблені у рамках проекту «Створення індустріальних парків» розглянуто департаментом економічного розвитку і торгівлі Тернопільської ОДА та використано при формуванні «Стратегії розвитку Тернопільської області на період до 2020 року» (довідка №02-247 від 13.03.2018 р.); окремі концептуальні положення та практичні рекомендації щодо необхідності створення індустріальних парків як ключового вектора та інноваційної платформи для забезпечення промислового розвитку регіонів та стабілізації економічної безпеки підприємств використано Чортківською міською радою при формуванні проекту індустріального парку «Чортків-smart» (довідка №01-8/515 від 23.04.2018 р.).

Теоретичні положення дисертації використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя при формуванні тематики лекційних і практичних занять із дисциплін: «Економічна та майнова безпека бізнесу», «Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємств», «Антикризове управління», «Проблеми теорії та практики менеджменту» (довідка №2/28-439 від 28.02.2018 р.); Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін: «Управління економічною безпекою організацій», «Правові та нормативні основи забезпечення економічної безпеки», «Оцінка вартості майна та бізнесу» (довідка №126-32/299 від 22.02.2018 р.); Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін: «Управління економічною безпекою організацій», «Антикризове управління», «Управління ефективним розвитком підприємства» (довідка №21 від 27.02.2018 р.).

## **5. Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях**

Матеріали дисертаційної роботи отримали достатню наукову апробацію, зокрема основні результати дослідження опубліковано у 63 наукових працях, з них: 12 монографій, у тому числі 1 – одноосібна; 24 статті у фахових виданнях України та у виданнях, що включені в міжнародні наукометричні бази; 24 – тези

доповідей у матеріалах наукових конференцій; 3 навчальні посібники.

Аналіз публікацій дозволяє зробити висновок про повноту викладення й висвітлення матеріалу: опубліковані праці повною мірою відображають основні результати і наукову новизну дослідження.

## **6. Зауваження та дискусійні питання у дисертаційній роботі**

Загалом позитивно оцінюючи дослідження Малюти Людмили Ярославівни щодо формування інституційних детермінант організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств у контексті їх інноваційно-технологічного розвитку варто вказати на деякі зауваження та дискусійні положення, що містяться в дисертаційній роботі і потребують уточнень для подальшого розвитку окремих ідей автора:

1. У підрозділі 1.1 дисертаційної роботи (с. 58-62) автором розглянуто погляди вітчизняних та зарубіжних науковців щодо трактування сутності поняття «економічна безпека». На нашу думку, даний матеріал, для зручності розуміння і викладу, можна було б систематизувати у вигляді таблиці, при чому варто було б конкретизувати позитивні і негативні ознаки кожного з визначень і сформувати узагальнення по даному питанні.

2. У підрозділі 1.2 дисертації при формуванні переліку інституційних детермінант забезпечення економічної безпеки сучасних суб'єктів господарювання (табл. 1.1 на с. 85) доцільно було б деталізувати вплив кожної групи детермінант зазначених рівнів управління на стан економічної безпеки власне машинобудівних підприємств.

3. Проведений у дисертаційній роботі аналіз існуючих науково-методичних підходів та інструментарію оцінювання економічної безпеки (підрозділ 2.3, с. 172-200) доцільно було б доповнити розробками методики прогнозування можливих загроз та моделювання їх наслідків для сучасного машинобудівного підприємства.

4. У підрозділі 3.3 дисертаційної роботи на с. 274-276 показано результати оцінювання загального рівня економічної безпеки на основі визначеного усередненого (агрегованого) індикатора її стану, однак не представлено детальний опис процедури та методики його знаходження, не зрозуміло, як отримано дані табл. 3.26 (с. 275).

5. У підрозділі 4.3 (с. 320-348) при розгляді питання моніторингу середовища та стану економічної безпеки на основі запропонованої поетапної схеми його реалізації (рис. 4.15, с. 325), представленого методичного інструментарію для визначення рівня економічної безпеки (с. 326-327) та проведених розрахунків на базі досліджуваних підприємств (с. 328-335), доцільно було б представити механізм відповідальності, з зазначенням окремих центрів за визначені підконтрольні часткові показники кожної ресурсозабезпечуючої складової економічної безпеки та інтегрального її показника та сформулювати можливі напрями впливу у визначеному контексті.



6. Рекомендації щодо визначення напрямів зміцнення економічної безпеки в контексті інноваційно-технологічного розвитку варто було б посилити з врахуванням не лише господарсько-економічного стану та ресурсозабезпечуючих складових, а й з врахуванням детермінант зовнішнього середовища підприємства.

7. Розглядаючи інноваційну платформу для забезпечення економічної безпеки та розвитку сучасних підприємств машинобудування доцільно було б деталізувати джерела фінансування інновацій та показати взаємозв'язок з економічною безпекою.

8. У даній роботі у контексті формування інституційних детермінант забезпечення економічної безпеки не розкрито такий момент: як будуть діяти рекомендації з організації економічної безпеки в умовах підприємств, що входять в структуру новітніх об'єднань територіальних громад.

Разом з тим, наведені зауваження не є принциповими, не знижують наукової і практичної цінності проведеного дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку наукової роботи Малюти Л. Я.

## **7. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації**

Автореферат відповідає вимогам нормативних документів МОН України до докторських дисертацій. Зміст автореферату повною мірою стисло висвітлює основні положення дисертації. Висновки та рекомендації, наведені в дисертації і авторефераті, наукових працях Малюти Л.Я., частково відрізняючись деталізацією викладу, у значеннєвому відношенні ідентичні.

## **8. Відповідність дисертаційної роботи вимогам МОН України**

Дисертація Малюти Людмили Ярославівни є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана самостійно автором на високому науково-теоретичному рівні. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до положень, норм і правил МОН України.

## **9. Загальний висновок про дисертаційну роботу**

Дисертаційна робота Малюти Людмили Ярославівни на тему: «Інституційні детермінанти організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств в контексті їх інноваційно-технологічного розвитку», являє собою завершене, самостійно виконане наукове дослідження, в якому подано авторський підхід до вирішення важливої наукової проблеми щодо формування ефективної системи забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудівної галузі.

Наукові положення, висновки та рекомендації автора знайшли послідовне, логічне і повне розкриття у змісті дисертації та відзначаються високим рівнем наукової новизни, достовірності та обґрунтованості. Дисертаційна робота за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України.

Результати дисертаційного дослідження мають наукове та практичне значення, їх достатньо повно висвітлено у фахових виданнях з економічної проблематики. Зміст автореферату та основних положень дисертаційної роботи є ідентичним.

Логічна цілісність матеріалу дослідження та його зміст дозволяє зробити висновок, що дисертація відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

У цілому за рівнем актуальності, наукової новизни, глибини формулювання і вирішення теоретичних питань, значимості впроваджених практичних рекомендацій дисертаційна робота «Інституційні детермінанти організаційного забезпечення економічної безпеки підприємств в контексті їх інноваційно-технологічного розвитку», відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку про присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року (зі змінами), а здобувач Малюта Людмила Ярославівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

#### Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,  
завідувач кафедри інформаційних  
систем управління Донецького  
національного університету імені  
Василя Стуса (м. Вінниця)  
Міністерства освіти і науки України

О. М. Анісімова

